

הסוכה והכרובים

במשנה בתחילת מסכת סוכה: "ושאינה גבוהה עשרה טפחים - פסולה". ובגמ' (דף ד' ע"ב) חפשו מקור לכך שגובה מינימלי של סוכה עשרה טפחים. בסיון ראשון: למדו מארון תשעה טפחים, וכפורת טפח - הרי עשרה; וכתוב "ונערדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת"; ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואליהו למרום שנא' "השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם". א"כ הלימוד מורכב משלוש ידיעות:

א. שגובה ארון וכפורת י' טפחים. ב. שהקב"ה מדבר עם משה מעל הכפורת - כלו' למעלה מעשרה. ג. שישנה הפרדה בין עליונים לתחתונים. ומכל הנ"ל מוכח ע"פ רש"י: "ש"מ למעלה מעשרה מפסק רשותא" ומכאן מקור שסוכה, שהיא רשות בפני עצמה - גובהה לפחות עשרה טפחים.

מקור זה נדחה בגמ': "וממאי דחללה עשרה בר מסככה? אימא בהדי סככה!" כלו' שמכאן אין מקור לכך שהסכך בסוכה צריך להיות למעלה מעשרה, שהרי הסכך מקביל לכפורת והכפורת בטפח העשירי. ודבר זה היה פשוט שהסכך צריך להיות מעל חלל עשרה.

על כן הגמ' מביאה מקור אחר. לגבי הכרובים שמעל לארון העדות כתוב: "פורשי כנפיים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת" סוככים מלשון סכך. וכיון שגובה הכרובין עצמם י' טפחים מעל הארון (כדמוכח בגמ') א"כ הכנפיים שנאמר בהם "למעלה" הם בהכרח מעל חלל עשרה - ומכאן מקור שגם הסכך צריך להיות מעל חלל עשרה. (עד כאן מהלך הגמרא) וצריך ביאור מה הקשר בין הארון או הכרובין לבין ענינה של הסוכה. וכן מדוע העדיפו ללמוד מכרובים שחללה עשרה ולא מן הארון שהסכך בטפח העשירי.

מצאנו בתורה שמחיצת גג יכולה לשמש כהפרדה ולעומת זה באופן אחר - כחיבור. בענין טומאה, מחיצת גג יכולה לחצוץ בפני הטומאה. ומאידך אם העצמים נמצאים שניהם מתחת לגג, הרי אז הגג מחבר לענין הטומאה. ובכל גג יש לדון, האם תפקידו לחצוץ בין מה שמעליו למה שמתחתיו, או שתפקידו לסכך ולחבר את כל מה שחוסה בצילו.

למדנו, שמעל עשרה טפחים מתחילה רשות אחרת. לפיכך הבדיקה, לראות, אם הגג היא מחיצה מפרידה או חופה המאחדת - זה ניתן ע"י הסתכלות; אם הגג הוא בטפח העשירי או שהוא מעל חלל עשרה. אם הגג בטפח העשירי, הרי שהוא מונח בדיוק במקום שבו מופרדות הרשויות, ועל כן הוא מחיצה מפרידה. לעומ"ז, אם הגג הוא מעל חלל עשרה - כלו' שהוא נמצא ברשות העליונה - הרי שהוא בא לחבר את שמתחתיו. וליתר ביאור נקודת האחדות אינה נמצאת במישור של ריבוי הפרטים, הפרטים יכולים לבא לדרגה של כלל, רק במישור שהוא יותר עליון מערך המישור על הפרטים. אחדות במישור הפרטים היא לעולם רק טכנית ולא מהותית, כיון שכלל אינו אוסף של פרטים, אלא נקודה אחדותית נבדלת המתפרטת בגונים שונים. על כן גג המאחד את מה שמתחתיו צריך להיות ממוקם במישור שמעל רשות הפרטים - למעלה מעשרה טפחים. ולפ"ז האפשרות לבא אל האחדות בעולם הזה - עולם הפירוד - היא רק ע"י התקשרות אל המקור האלקי (שמקורו למעלה מעשרה) שער זה מביא אל העולם את נקודת האחדות. ועפ"ז אפשר גם להבין את הענין שהקב"ה בעצמו מזווג זווגים כלו' שהקב"ה

הוא מביא את האחדות אל העולם, שלא תיתכן בו יצירה וקיום, אלא ע"י מציאה של נקודת האחדות העליונה של כל הפרטים המפורדים.

ולפי הנ"ל יובן הכפורת שגובהה עשרה היא הגבול בין רשות גבוהה לרשות של מטה. והקב"ה מדבר עם משה דוקא "מעל הכפורת". וע"ז נאמר שלא עלה אדם למעלה מעשרה ולא ירדה שכינה למטה מעשרה.

ונתן לפרש הא דלא עלה אדם למעלה פירוש שישנה הגבלה ביחס להשגת האדם את העצמות האלקיות, שע"ז אמר ד' למשה - "ופני לא יראו". ומה שלא ירדה שכינה למטה פירוש שהמציאות האלקית בעולם נמצאת בהסתר ולא בגילוי (וזה גורם למצב שהתורה "לא בשמים היא" ואין התערבות אלקית או נבואית בפסיקת הלכות).

ובניגוד לכפורת, שהיא משמשת כמחיצה, הרי כנפי הכרובים משמשים לאחד את שני הכרובים כעין חופה. וברגלים היו פותחים את הפרוכת ומראים לישראל ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה. ועל כן כנפי הכרובים פרושות "למעלה" מעל עשרה לבטא את ענין האחדות.

נחזור לענין הסוכה במערכת החגים ר"ה יוה"כ וסוכות, מהוים סוכות ושמיני עצרת אם נקודת השיא (י"א ר"ה ויוה"כ "סור מרע" וסוכות - "עשה טוב" וי"א ר"ה ויוה"כ תשובה מיראה כהכנה לסוכות - תשובה מאהבה, וכן הלאה ואין כאן מקומו). ביוה"כ הכהן הגדול נכנס לתוך קה"ק, והוא כנציג ושליח של האומה כולה. א"כ בסוכות שזהו השיא יש לחפש את שרש ענינה של הסוכה במקום יותר פנימי ממקום שנכנס כה"ג ביוה"כ.

בתחילה, הגמ' מדמה את הסוכה לארון הברית. דימוי זה נדחה כיון שהכפורת היא בטפח העשירי, והיא מחיצה המפרידה בין רשות שלמעלה לרשות מטה. התבוננת בענינה של הסוכה מורה, שהסכך, ענינו לחבר ולאחד את החוסים בצילו, ולא להפריד בין מטה לבין מעלה: "ראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת". מצד תכונתה יכולה הסוכה לאחד את כל ישראל תחת אותה רשות של מצוה, כולם כאחד. והסוכה היא זכר לעניי הכבוד שהם המסגרת האלקית החופפת על מחנה ישראל שתחתיה מתהווה האומה הישראלית להיות עם אחד. וכן היציאה של האדם מן הבית - ממצרו הפרטי הקבוע - אל הסוכה העראית, מכינה אותו להכללות בכלל האומה. וכן מצות ד' מינים כנגד כל חלקי האומה שאמרו רז"ל יבואו אלו ויכפרו על אלו. - מכל הנ"ל רואים שסימן החג הזה הוא בנקודת האחדות של האומה, וכן ענינה של הסוכה. לפיכך אין ראוי שיהא הסכך בטפח העשירי, אלא מעל חלל עשרה שהרי האחדות של האומה - "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", היא יונקת מן האמונה של - "שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד". על כן בהמשך, עוברת הגמ' לחפש בקה"ק גג אשר תפקידו לאחד ולא להפריד, והוא צריך להיות מעל חלל עשרה טפחים. ונמצא זה בכנפי הכרובים הסוככים מלמעלה כחופה שמתחתיה מתאחדים הכרובים, כביטוי לאחדות כנסי' והקב"ה כחיבת זכר ונקבה. ענין אחדות קוב"ה וכנסי' במעשה הכרובים, וענין אחדות ישראל, לבא למצב של עם אחד בארץ, ע"י הסוכה - הכל דבר אחד. האחדות בעם ישראל אינה אלא מתוך השראת השכינה והענין האלקי המתגלה בו. (ובשפ"א בכמה מקומות דימה ממש את הסוכה לחופה שבה הקב"ה כונס את כנסי') היוצא מכאן שלימוד הגמ' את ענין גובה הסוכה מן הכרובים, אינו לימוד לשוני בלבד, "סוכות" - "סוככים", אלא לימוד ענייני מהותי.

על כן, כל סוכה שאדם בונה למצוה היא יונקת את מהותה מאותו מקור, שבא לידי ביטוי במעשה הכרובים, המונחים על הארון בקודש הקדשים. ובנין הסוכה גם מלביש בביטוי מעשי מצותי את התכן הכללי, המקריין ממעשה הכרובים - ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה.

ולפי הנ"ל יובן ענינם של הכרובים על ארון העדות הכפורת הוצצת בין רשות גבוה לרשות של מטה, אבל על בסיס החציצה הזו מתקיים יחס של אחדות בין עם לאלקיו. בזה מתגלה היחס המורכב של ההשתוקקות להדבק בענין האלקי, יחד עם הפרדה חריפה שלא להרוס אל הקודש ולא לגשת אל העצמות. לגשת אל העצמותי ומאותו מקום מבין שני הכרובים יוצא הקול ומדבר עם משה, להביא אל העם את דבר ד'. ויובן גם השינוי בין הכרובים שבאהל מועד לכרובים שמבקדש שלמה. במשכן עמדו הכרובים ע"ג ארון העדות ובמקדש עמדו על הארץ, מצדי הארון סוככים בכנפיהם, למעלה מעשרה, על הכפורת; לאחר שנאחזו ישראל בארצם, הרי שהשראת השכינה בישראל הגיעה לשלמות מתוך הקשר של עם וארצו.

ע"פ המהלך הנ"ל אפשר לקרב אל ההבנה את מה שקשרו חג שמחת התורה לשמיני עצרת. שהמציאות הרוחנית של חג הסוכות שבאה לידי ביטוי בכרובים עומדת על בסיס התורה המונחת בארון. ובתורה גנוזה האחדות הגמורה של ישראל וקוב"ה - "קוב"ה ישראל ואורייתא חד הוא". ובשמיני עצרת שיא השיאים - יום שבו אומר הקב"ה לישראל "קשה עלי פרדתכם" שזה מורה שאין הפרידה אפשרית כלל להתקיים - ביום הזה אנו נפגשים עם התורה שנתנה לנו.

היום כאשר אנו יושבים בסוכה ומבקשים לחוות את מצוות הסוכה גם מתוך ההקשר הלאומי שמתגלם במעשה הכרובים, אנו נושאים את עיננו אל "הר ציון ששמם שועלים הלכו בו" ואז אנו מתחברים אל הזכרון הלאומי - ענני הכבוד, סוכות שבמדבר, הכרובים שעמדו בבית מקדשנו, ולא פחות מכך, אל הכרובים שיעמדו בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו - אמן.